

Edícia **História v kocke**

SPRIEVODCA K VZDELÁVACIEMU PROGRAMU MMB

Tajomstvo lekárne **U červeného raka**

Projekt **Oživené učebnice**

V EDÍCIÍ HISTÓRIA V KOCKE VYDÁVAME:

Beáta Husová: **Mária Terézia a my**

Martina Pavlikánová: **Prišli k nám Rimania**

Beáta Husová: **Slovania z Devína**

Beáta Husová: **Prechádzky s pánom Marquartom**

Úvod

Milí kamaráti,

pri prechádzkach uličkami v centre Bratislavy natrafíte na mnohé starodávne domy. Na Michalskej ulici je ich niekoľko, ale iba jeden má na štíte pripevneného raka. Preto ho nemôžete minúť. Ten dom sa od nepamäti volá lekáreň U červeného raka. Ak ste v ňom ešte neboli, určite sa tam zastavte. Lieky v ňom už dnes nekúpate, ale nazrieť do starodávnej apatičky (lekárne) a pokochať sa, ako to v nej vyzeralo v 18. storočí, stojí za to. Možno odhalíte aj skryté tajomstvo dávnych čias.

Potichu vstúpte... zacestujeme si v čase a vrátíme sa do roku 1773.

Obsah

Tajomstvo prvé: O dome na Michalskej č. 26	8
Tajomstvo druhé: O názve červený rak	11
Tajomstvo tretie: O oficíne	13
Tajomstvo štvrté: O maľbách na strope	18
Tajomstvo piate: O lekárenských pomôckach	20
Tajomstvo šieste: O stojatkách	24
Tajomstvo siedme: O príprave liekov	28
Tajomstvo ôsme: O povolání lekárnik	34
Tajomstvo deviate: O histórii lekárni v Bratislave	37

Lekáreň U červeného raka poznám ako svoju dľaň. Som s ňou zžitý od narodenia, skrátka, som tu doma. Prepáčte, zabudol som sa predstaviť. Volám sa Ernest ako môj otec. Mám jedenásť rokov, a keď vyrastiem, chcem byť aj ja apatiekarom (lekárnikom) ako on a pomáhať ľuďom uzdraviť sa. Musím sa však ešte všeličo naučiť.

Na otca som veľmi pyšný. Pri vstupe každého privíta úsmevom spod veľkých fúzov, úctivo pozdraví a pripraví liek podľa predpisu. Otecko vie namiešať medicínu skoro na každý neduh. Ľudia sa u nás v lekárni občas zastavia len tak, na kus reči a zdá sa, že len čo sa na nich apuško pozrie, hneď je im lepšie.

Poviem vám, príprava liekov ma veľmi zaujíma. Keď môžem, schovám sa za rohom a tíško sledujem, čo otec práve robí. Nemôžem sa mu len tak hocikedy pliesť popod nohy. Závidím mu, že všetky tie krásne nádoby berie do rúk, tu prileje, tu prisype... Najviac ma baví pozorovať ho, keď niečo drví v mažiari. Pri príprave liekov treba liečivé látky aj pražiť, rozpúšťať, lisovať alebo vylúhovať (odborne sa tomu hovorí extrahovať) a nad všetkým sa vznáša omamná vôňa a dym, to tajomné čaro prípravy liekov. Mnohým veciam, ktoré otec robí, ešte nerozumiem a už

Prvé tajomstvo, ktoré vám odhalím, sa týka domu, v ktorom je lekáreň a miesta, kde stojí. Otec mi rozprával, že lekáreň sem iba presťahovali. Kde však bola pôvodne? To presne neviem a nevedel mi to povedať ani otec.

Dom je umiestnený v barbakáne. V jeho susedstve je totiž slávna Michalská veža a zachované časti pôvodného mestského opevnenia. Neviete, čo je barbakán? Ja to náhodou viem. Bratislava ako slobodné kráľovské mesto si mohla v 13. storočí vybudovať kamenné hradby, ktoré mali mesto chrániť pred nepriateľmi. Práve preto sa hradby neustále vylepšovali a spevňovali. V 1. polovici 15. storočia pred brány mesta postavili predsunuté zaoblené alebo zalomené obranné opevnenia – barbakány s vonkajšou bránou.

Tajomstvo druhé: O názve červený rak

Štít lekárne *U červeného raka* bol vyrobený v známej bratislavskej kováčskej dielni firmy Marton na konci 19. storočia. Je zdobený kovovou akantovou ornamentikou a červeným rakom. Na budove lekárne sa nachádzajú dva štíty, ktoré sú súčasťou priečelia budovy, doplnené o kamenný rokokový portál.

Slovom *akant* je v dejinách umenia tradične nazývaný štylizovaný ornament listov alebo celej rastliny z druhu bodliakových rastlín zo Stredomoria (*Acanthus*).

Riečny rak (*Cancer fluviatilis*) sa uvádza v receptároch už v 1. storočí n. l. a zachoval sa až do polovice 18. storočia.

Ak pôjdete dole Michalskou ulicou, nemôžete lekáreň minúť. Na správnu stopu vás privedie červený rak. Víta vás hneď pri vstupe na pôvodnom vývesnom štíte. Podľa neho nesie lekáreň svoje meno *U červeného raka*.

Fajansa (majolika) je jemná keramika charakteristická olovna-to-ciničitou bielou glazúrou a tradičným maľovaným vzorom, ktorú k nám priniesli v 16. storočí habáni.

Lekáreň ste už našli a teraz smelo otvorte dvere, klopaním sa zdržovať nemusíte. Otec to nemá rád. Musíte byť ticho, aby ste ho zbytočne nevyrušovali pri práci, ale hlavne dávajte pozor, aby ste niečo nerozbili. To je dôvod, prečo sa nemôžem po lekárni motať, kedy sa mi zachce. Raz som mal smolu, zhodil som mažiar a práve rozdrvený prášok sa rozsypal po celej lekárni. Musela to byť vzácnosť, lebo som si tri dni nemohol poriadne sadnúť.

A kde je tu to sľubované tajomstvo? No predsa pred vami. Je to celá vstupná miestnosť, odborne nazývaná oficína.

Stojatky mali chrániť obsah pred vonkajším prostredím, aby nenavlhlo, neprášilo sa naň a nepokazil sa. Veď aj potraviny ukladáme do rôznych chladiacich nádob.

Mnohé stojatky mali rovnaký tvar a podobnú výzdobu. Každá mala štítok s latinským názvom. Niektorí lekárnici si naň dávali aj svoje firemné znaky. Napríklad lekárnik v lekárni U zlatého leva mal v hornej časti signatúry znázorneného zlatého leva.

Publikáciu z verejných zdrojov podporil

u. fond
na podporu
umenia

ISBN 978-80-89636-24-2

9 788089 636242